Дәріс 11. Дәстүрлі мәдениет және жаңашылдық

Дәріс дәстүрлі мәдениеттің мәнін, оның қоғамдағы рөлін, сондай-ақ жаңашылдық ұғымының мазмұнын және олардың өзара байланысын педагогикалық тұрғыдан түсіндіреді.

Дәріскер: т.ғ.к., доцент Қ.Б. Баудиярова

Дәрістің мақсаты

1. Білім алушыларды дәстүрлі мәдениет ұғымымен, оның негізгі белгілерімен және қоғамдағы рөлімен таныстыру.

2. Дәстүрлі мәдениет пен жаңашылдық арасындағы байланыс пен қарама-қайшылықты түсіндіру.

3. Модернизация ұғымының мәнін, оның қоғамның әлеуметтік-мәдени дамуына әсерін талдауға үйрету.

Дәріс жоспары

Дәстүрлі мәдениет ұғымы және оның негізгі белгілері.

«Архаикалық мәдениет» және «модернизацияланған мәдениет» түсініктері.

Дәстүрлі мәдениеттегі ойлау мен дүниетаным ерекшеліктері.

Әдет-ғұрыптар және олардың қоғамдағы қызметі.

Дәстүрлі қоғамды модернизациялау мәселесі.

Модернизация теориясының негізгі қағидалары.

Дәстүрлі мәдениет ұғымы

Дәстүрлі мәдениет белгілі бір халықтың немесе қоғамның ұрпақтан ұрпаққа беріліп отыратын өмір салты, құндылықтары, әдет-ғұрыптары мен дүниетанымының жиынтығы. Ол қоғамның тарихи тәжірибесіне негізделіп, адамдардың мінез-құлқын, ойлау жүйесін және әлеуметтік қатынастарын реттейді.

Дәстүрлі мәдениеттің басты ерекшелігі – оның тұрақтылығы мен сабақтастығы. Яғни, ол көп өзгеріске ұшырамай, бұрынғы қалпын сақтауға тырысады. Бұл мәдениетте салт-дәстүр, әдет-ғұрыптар маңызды рөл атқарып, қоғамдағы тәртіп пен бірлікті қамтамасыз етеді.

Дәстүрлі мәдениеттің ерекшеліктері

- Тұрақтылық – мәдениет ұзақ уақыт бойы өзгермей, бұрынғы қалпын сақтайды
- Сабақтастық – салт-дәстүрлер мен құндылықтар ұрпақтан ұрпаққа беріледі
- Ұжымдық сана – жеке адамнан гөрі қоғам мүддесі жоғары қойылады

- Дүниетанымының ерекшелігі – мифологиялық және діни көзқарастар басым болады
- Табиғатпен байланыс – адам табиғатты киелі деп қабылдайды, онымен үйлесімді өмір сүреді
- Әдет-ғұрыптардың рөлі – қоғамдағы тәртіпті реттеп, адамдардың мінез-құлқын қалыптастырады

Дәстүр мен жаңашылдық

Дәстүр мен жаңашылдық – қоғам дамуының өзара байланысты, бірақ кейде қарама-қайшы құбылыстары. Дәстүр – өткеннен келе жатқан тұрақты құндылықтар, әдет-ғұрыптар мен өмір салты болса, жаңашылдық – қоғамдағы жаңа өзгерістер, идеялар мен технологияларды білдіреді.

Дәстүр қоғамның тұрақтылығын, бірлігін сақтайды және адамдардың мінез-құлқын реттейді. Ал жаңашылдық қоғамның дамуына, прогреске жетуіне ықпал етеді. Қазіргі тарихи жағдайда дәстүрлілік пен жаңашылдықтың қарама-қайшылығы мәдени үдерістердің дамуына әсер ететін маңызды фактор болып табылады.

Модернизация ұғымы

Модернизация термині бірнеше мағынада қолданылады. Біріншіден, ол қоғамдағы барлық прогрессивті өзгерістердің жиынтығы ретінде түсіндіріледі. Екіншіден, дәстүрлі, технологияға дейінгі қоғамның рационалды және жоғары дамыған қоғамға айналуын білдіреді. Үшіншіден, дамымаған елдердің дамыған елдерді қуып жету тәсілі ретінде қарастырылады.

Модернизация ерекшеліктері

Модернизация – қоғамның барлық салаларын қамтитын күрделі әрі көпқырлы үдеріс. Оның ерекшеліктері әртүрлі ғалымдардың еңбектерінде қарастырылғанымен, барлығына ортақ сипат – қоғамның дәстүрлі күйден жаңашыл, дамыған деңгейге өтуі. Бұл үдеріс индустриалды қоғам теориясында, формальды рационалдылықта және әлеуметтік құрылымдардың өзгеруінде көрініс табады. Барлық теорияларда модернизацияға неоэволюционистік тұрғыдан қарау басым.

Қорытынды

Дәстүрлі мәдениет пен жаңашылдық қоғамның дамуына әсер ететін негізгі факторлар болып табылады. Дәстүрлі мәдениет тұрақтылық пен сабақтастықты қамтамасыз етсе, жаңашылдық прогреске, жаңа идеялар мен технологияларды енгізуге ықпал етеді. Модернизация – дәстүрлі қоғамнан индустриалды, дамыған қоғамға өту үдерісі, ол әлеуметтік, экономикалық, саяси және мәдени салалардағы өзгерістерді қамтиды

Модернизацияның ерекшеліктеріне оның біртіндік, қайтымсыз, ұзақ мерзімді, жүйелі және прогрессивті сипаттары жатады. Сонымен қатар бұл үдеріс қоғамды гомогенизациялап, әлеуметтік құрылымдардың үйлесімді дамуына мүмкіндік береді.

Бекіту сұрақтары

1. Дәстүрлі мәдениеттің мәні және негізгі белгілері қандай?
2. Архаикалық мәдениет пен модернизацияланған мәдениет ұғымдарының айырмашылығы неде?
3. Дәстүрлі мәдениеттегі әдет-ғұрыптардың қоғам өміріндегі қызметі қандай?
4. Заман талабына сай қандай дәстүрлер өзгеруі мүмкін?
5. Дәстүр мен жаңашылдықты тепе-теңдікте қалай ұстауға болады?